

ИЛМ-ФАН, ТАЪЛИМ ВА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ИНТЕГРАЦИЯСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШГА ДОИР ИЛҒОР ТАЖРИБАЛАР

Yakubova Barno

*Андижон машинасозлик институти
“Гуманитар фанлар” кафедраси ассистенти*

Бердикулова Малоҳат

*Андижон машинасозлик институти
“Транспорт воситалар муҳандислиги”
йўналиши 4-курс талабаси*

Аннотация: Мақолада етакчи хорижий мамлакатларнинг илм-фан, таълим ва ишлаб чиқариш интеграциясини кучайтиришга доир илғор тажрибалари таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: интеграция, глобаллашув, “билимларга асосланган иқтисодиёт”, технополис, технопарк, инсон капитали.

Таълим – жамиятнинг билим эгаллаш ва уни оммалаштириш биланбоғлиқ эҳтиёжларини қондиришга хизмат қиладиган институтдир. “Глобаллашув шароитида таълим жамиятни тараққий эттирувчи муҳимомилга айланмоқда. Негаки, замонавий иқтисодиётнинг ҳаракатлантирувчигача айланаётган илғор технологиялар “билимлар жамияти”нинг шаклланишига олиб келмоқда”. Агар илғори ер, меҳнат ва сармоияиқтисодиётнинг негизини ташкил этган бўлса, ҳозирда уларнинг ўрнибиллим эгаллади. Бундай иқтисодиётни олимлар “билимлар иқтисодиёти” деб атамоқда. Бунда доимий равишда ўз устида ишлашга ва узлуксиз билимлар ишлаб чиқаришга қодир юқорималакали ишчи кучи ҳал қилувчи роль ўйнайди. Ана шундай мутахассисни тайёрлаш – замонавий олий таълим тизимига юклатилаётган янги вазифалардан биридир. [1.70]

XX асрнинг 80-йилларига қадар олий таълим муассасаларида ўқувжараёнида фойдаланиш мумкин бўлган тадқиқотларгина амалга оширилган. Илмий лойиҳаларни бажаришга талабалар фаол жалб қилинган. Натижада: биринчидан, илм-фан соҳасида ишлаш учун тайёр кадрлар етишиб чиққан; иккинчидан, илмий натижаларни амалиётга татбиқ этиш жараёнлари жадаллашган; учинчидан, миллий иқтисодиёт рақобатда сезиларли устунликка эга бўла бошлаган. Давлат бундай интеграциянинг жамият учун аҳамиятини эътироф этган ҳолда таълим ва фан доирасида амалга ошириладиган ишларни молиялаштиришни ўз зиммасига олган, бизнес

доиралар эса тадқиқот натижаларини амалиётда синаш учун майдон ажратган. Шу тариқа олий таълим ва жамият ўртасида ижтимоий шартнома билан белгиланадиган муносабатлар шаклланган. Олий таълим муассасалари малакали мутахассислар тайёрлаши, илмий тадқиқотларни амалга ошириши ҳамда жамиятга хизмат қилиши керак бўлган.[2.168]

Илмий-техник тараққиётни олдиндан кўра билиш ва сиёсий қарорлар қабул қилишда иштирок этиш. Бу мамлакатда 1982 йилдаёқ “Технополис” деб номланган йирик давлат лойиҳаси амалга оширила бошлаган. Шу лойиҳа доирасида йирик илмий-тадқиқот марказлари тузила бошлаган. Бу марказларни мамлакатнинг чеккароқдаги ҳудудларида яратиш режалаштирилган. Айнан шу ҳудудларда хўжалик фаолиятини фаоллаштириш, ҳудудга хусусий капитални кенг жалб қилиш мақсад қилинган. Дастлаб 7-8 технополис яратилиши назарда тутилади. Бироқ маҳаллий ҳокимият идоралари, ҳудудий иқтисодий ташкилотлар ва хусусий капитал эгалари бу концепциянинг амалга оширилишига қизиқиш билдириб, лойиҳаларда иштирок этиш истагини билдиради.

“Технополис” дастури Япониянинг Ташқи савдо ва саноат вазирлиги томонидан ишлаб чиқилган бўлиб, бу миллий стратегия мамлакат ҳудудларидаги иқтисодиётни кучайтиришга йўналтирилган. Шу мақсадда янги илмий-техник марказларни режали ривожлантириш амалга оширилди, университетлар (илм-фан), бизнес (ишлаб чиқариш) ва маҳаллий ҳокимият (идори этувчи бўғин) ўртасида амалий натижа берадиган ҳамкорликка асос солинди. Дастурда қуйидаги мақсадлар илгари сурилди: Саноатни марказдан ҳудудларга қайта тақсимлаш; Саноатни илмий технологияларга, тежамкор технологияларни қўллашга йўналтириш; Маҳаллий университетлар фаолиятини фаоллаштириш орқали мамлакатнинг барча ҳудудларида илмий тадқиқотларни кучайтириш; Инновацион жараёнларни жадаллаштириш. Бундай сиёсат натижаси ўлароқ илмий-тадқиқот марказлари, технологик марказлар, янги университетлар, аҳоли турар жойлари, дам олиш масканлари ва маданият ўчоқлари билан тўлдирилган янги шаҳарлар қад ростлади. [3.260]

“АҚШдаги илмий-тадқиқотларга йўналтирилган университетларга хос хусусиятлар қуйидагилардан иборат: саноат билан мустаҳкам алоқалар йўлга қўйилган; профессор-ўқитувчилар таркиби таълим, фан ва ишлаб чиқариш соҳаси кадрларининг ротацияси (алмаштирилиб борилиши) асосида шакллантирилади; фанлараро ёндашувга асосланган турли хил дастурлар амалиётга татбиқ этилади; кўп сонли молиялаштириш манбаларига таянилади. Японияда эса фан, таълим ва ишлаб чиқариш интеграциясининг технополис

шакли устуворлик қилади, бунда илмий кучлар ва ишлаб чиқариш имкониятларини бир жойда жамлаш, яратилган инновацияларни амалиётга жорий этиш мақсад қилинади”.

“Фан ва амалиёт воситасида таълим олиш” бундай интеграциянинг асосий тамойили сифатида намоён бўлади. Инновацион тараққиёт йўли инсон капиталига йирик сармоялар сарфлашни тақозо этади. Инновацион салоҳият стратегик ресурс бўлиб, иқтисодий тараққиёт манбаи ҳисобланади.[4.176]

Ҳозирги кунда интеграция жараёни олий таълимнинг барча даражаларини, фан ва ишлаб чиқариш тизимини қамраб олган. Бу интеграциянинг асосий йўналишлари қуйидагилардан иборат: Фундаментал илмий ғоялар захирасини яратиш; Янги технологиялар яратишга қодир кадрлар тайёрлаш; Илмий-техник лойиҳалар билан боғлиқ молиявий таваккал (риск)ларни камайтириш; Академик ва амалий фан ўртасидаги ўзаро таъсирни кучайтириш.

Адабиётлар рўйхати

1. Абдурашидович, Т. М. (2022). Синергетика-ёшларнинг янги дунёқарашини шакллантирувчи билим сифатида. Фан, таълим, маданият ва инноватсия, 69-73.
2. Рузиев, А. Ж. (2019). Изучение мировоззрения и деятельности мыслителей как исторического критерия. *Theoretical & Applied Science*, (11), 166-169.
3. Кабарухин Б.В. Рабочая книга методиста, куратора серия Учебники, учебные пособия". - Ростов н/Д: "Феникс", 2003 - 288 с.
4. Кукушкин В.С. «Современные педагогические технологии. Начальная школа» Пособие для учителя. (Серия «Школа развивающего обучения») - Ростов н/д.: издво «Феникс», 2003